

Darbas su tyleniais

Rysaldy Kalijeva

Pradinių klasių mokytojas neretai susiduria su uždariais, tyleniais vaikais, kurie turi išmokti reikšti mintis, dalytis su bendraamžiais nuomonėmis, bendrauti.

Savo pirmųjų klasių keletą pirmųjų dienų stebėjau, kurie vaikai nedalyvauja pamokoje. Kasdien žymėjau tuos pačius vardus. Tai buvo mano tyleniai. Kodėl juos taip vadinau? Todėl, kad tai patys droviausi, labiausiai susikaustę ir pasyviausi klasės mokiniai. Gal jie tokie nedrąsūs dėl to, kad nėra lankę vaikų darželio ar lopšelio? Žinoma, jie labai skyrėsi nuo triukšmingų, padūkusių vaikų, į pirmą klasę atėjusių iš ikimokyklinių grupių. Iš pradžių maniau, jog priprasti prie mokyklos jiems tereikia laiko – laiko stebėti, laiko susipažinti su klasės draugais ir mokytojais. Juk čia tiek naujų ir nepažįstamų dalykų.

Tačiau laikas ėjo, o manieji tyleniai pamokose tebebuvo nepastebimi. Į klausimus jie atsakinėdavo tik paklausti. Kalbėdavo vos girdimu balsu, nuleistomis akimis. Pakviesti prie lentos, į klausimą norėdavo atsakyti iš vietos, kad nereikėtų stovėti prieš visą klasę. Netgi per pertraukas tylenių nebuvo girdėti. Jie retai išitraukdavo į klasės draugų žaidimus, o tiesiog ramiai vaikštinėdavo po klasę arba sėdėdavo suoluose.

Ėmiau nerimauti, nes atrodė nenormalu, kad vaikai tokie tylūs. Jaučiau, jog turi būti kokia nors to priežastis. Pradžioje po pamokos stengdavau tiesiog paprastai su jais pasikalbėti. Teiraudavausi, kas juos sudomino, ką iš pamokos prisimena ir kodėl. Kai priėjau prie klausimo: “Kodėl nedalyvaujate pamokoje?”, išgirdau tokius atsakymus:

Nelė: “Norėjau atsakyti, bet daugybė kitų vaikų jau buvo pakėlę rankas, o Maša atsakė taip, kaip aš norėjau, tai kam kartoti?”

Vadinasi, ji norėjo atsakyti, bet kiti ją pralenkė!

Sanžaras: “Jūs manęs neklausiate. Kaną pakėliau ranką, bet manęs nepakvietėte”.

Atsakymo tonas rodė, kad jis išsikeičė. Kalbėdamasi su juo, turėjau pripažinti, jog, ko gero, jo rankos nepastebėjau. O šiems vaikams taip reikia mano dėmesio!

Pasimokiusi iš šio pokalbio, nusprendžiau pirmiausia visą dėmesį skirti tyleniams ir niekada neišleisti iš akių jokio jų duoto ženklo. Mokytojo dėmesys, malonus žodis, supratingas žvilgsnis – viskas paskatins juos dalyvauti pamokoje. Bet nepakako ir to. Kai visą savo dėmesį skyriau pirmiausia tyleniams, jie pamažu – atsargiai ir neryžtingai išitraukė į mano vadovaujamą bendrą diskusiją. Tačiau klasei dirbant mažomis grupėmis jie būdavo kaip niekada tylūs. Be abejo, perskaitytą tekstą tie mokiniai irgi apmąstydavo, bet klasės draugams savo minčių neišsakydavo.

Kas galėtų juos išjudinti? Jaučiau, jog visiems mokiniams svarbu dalytis nuomonėmis, nes tai analizę daro išsamesnę ir įvairiapusiškesnę, plėtoja gebėjimą apsvaistyti idėją ar kūrinį keletu požiūrių. Tačiau dalyvauti šiame įdomiame procese mano tyleniai atsisakydavo ir tik stebėdavo, kaip jų triukšmingesnieji bendraklasiai atsakinėja į visus klausimus. Kodėl dirbdami mažomis grupėmis tyleniai buvo tokie santūrūs? Galbūt šių grupių atmosfera nesuteikdavo galimybės jiems pasisakyti? Pasiūliau vaikams sudaryti kitokias grupes. Pirmiausia tyliausios mergaitės Nelės paklausiau, su kuo norėtų dirbti. Ji paminėjo tris mokinius, kurie buvo tokie pat tylūs kaip ir ji.

Regis, droviems vaikams būtina jų temperamentą atitinkanti socialinė aplinka: taiki, neskubi, rami. Taigi penki ramiausi mokiniai pateko į vieną grupę. Ką patiria tylus vaikas didelėje, triukšmingoje grupėje? Ko gero, tai žino tik jis pats. O kaip drovus vaikas jaučiasi tokių kaip ir jis vaikų grupėje? Tai pamačiau pati, stebėdama tylenių grupę. Kaip šiltai ir maloniai jie bendravo! Niekas nesistengė visur būti pirmas. Jie mandagiai iš eilės dalyvavo pokalbyje. Tai buvo taktiško, demokratinio bendravimo pavyzdys. Pirmą kartą mačiau juos pamokoje besišypsančius. Tylenių grupė dirbo lėčiau už kitus, bet aš jos neskubinau. Daviau daugiau laiko viskam apmąstyti. Ir kokių tik atsakymų jie nepateikė! Kartais šios grupės požiūris būdavo pats įdomiausias, o atsakymas – geriausiai apgalvotas. Dirbdami kaip viena komanda, vaikai padėjo vienas kitam: nerangumas išnyko, jie nustojo vengę kito žmogaus žvilgsnio, balsuose atsirado pasitikėjimo. Jie tapo gerais draugais, rado bendrų interesų. Tačiau negalėjo šie vaikai savo mažoje grupėje likti amžinai.

Netrukus paaiškėjo, jog problemos nebėra. Baigiantis pirmiesiems mokslo metams, tyleniai savo noru perėjo į kitas grupes. Klasės draugai priėmė juos su pasitikėjimu. Rūpestį tebekėlė tik Nelė. Mergaitei buvo nustatytas žvairumas, ir dabar ji turėjo nešioti akinukus. Atrodė, kad ji, vengdama patraukti klasės dėmesį, tapo dar tylesnė nei anksčiau. Tačiau net ir Nelei buvo naudinga dirbti ir bendrauti tyliųjų vaikų grupėje. Mokslo metų pradžioje ji skaitė tik 15 žodžių per minutę greičiu, ir iš viso skaitymas tuo metu jai nepatiko. Mokslo metams baigiantis, ji jau skaitė 50, o dar po metų – 75 žodžių per minutę greičiu. Dabar ji laisvai skaito ir yra nepasotinama skaitytoja: mes nuolat matome ją su knyga. Mergaitei patinka kalbėtis su klasės draugais apie skaito mus kūrinius ir entuziastingai rekomenduoti pačius mėgstamiausius. Iš tylios, neutralios mažos mergaitės išaugo sumani skaitytoja, kuri atsiskleidė kaip asmenybė, turinti savo išskirtinę nuomonę. Man atrodo, jog ši pažanga, pasiekta tylenių grupėje, yra ir pačios Nelės asmeninė pergalė.

Kiekvienoje klasėje yra mokinių, kurie pasirengę atsakyti į kiekvieną klausimą. Atrodo, kad jie nuolat varžosi, kuris bus pirmas. Tačiau tie jų gatavi atsakymai ne tokie išsamūs, kokie paprastai būna Nelės ar kitų klasės tylenių. Šis sugretinimas leido man padaryti dar vieną išvadą: mokyti visus neskubėti, geriau apmąstyti kiekvieną žingsnį ir prisikasti prie klausimo esmės. Tada mano vaikai taptų ne vien teksto skaitytojais, bet ir mąstančiais, analitiškais mokiniais.

Metai, praleisti pradinėje mokykloje, svarbi asmenybės sklaidos pakopa. Pradinių klasių mokytojai dirba su pradinukais tarsi puodžiai su moliu. Nuo to, kokią formą šis molis įgis, priklausys, ar iš jo nužiestas indas bus grubus, šiurkštus puodas, ar spindintis, grakštus, meistro rankos išstobulintas virtuvas.

Mano tikslas – ugdyti dėmesingus, demokratiškus, tolerantiškus vienas kitam mokinius, atvirus, gebančius reikšti savo nuomonę ir rasti atsakymus į visus jiems kylančius klausimus.

Ankstesnis šio straipsnio variantas spausdintas leidinyje *Pirmoji Kazachijos nacionalinė skaitymo konferencija: žodis mokytojui (First Kazakhstan National Conference on Reading: A Word to the Teacher, Almaty: Center for Democratic Education, 2001).*

Rysaldy Kalijeva – KMUSR projekto lektorė ir Semipalatinsko (Kazachija) 60-osios pradinės mokyklos mokytoja.
